

[*** of juist beginnen met de concrete cultuurhistorie uit het volle leven, bijv via muziek en/of miniatuurkunst, en daarna pas over de tekst iha?] (muzikale meertaligheid/polyfonie aardig inkijkje in een Brugse tekst uit omstreeks 1370)

“Thierry de jongleur en zijn zoon de trompetter, en zijn stiefkind de vedelaar en zijn zwager de gitarist, die hebben vele goede instrumenten: ze hebben gitaren, harpen, *salterien, orgels, rebeben, trompen, chiphonien, scalemeyen, bombaren, cornemusens, floyten, douchainen ende nacaren*. spiegel van het Brugse leven in de kleinere details: heel passend bij bedrijvig Brugge en de mengelmoes van talen op straat. “Olivier de hotelier heeft vele goede gasten: want hij heeft Duitsers (die men Oosterlingen noemt), Spanjaarden en Schotten. Maar de *Lombaerden* kreeg hij nog nooit binnen, en ook geen Vlamingen, Fransen, Brabanders, Zeeuwen, Hollanders, Genuezen, Engelsen, Henegouwers, Friezen, Noren/Skandinaviërs, Lucezen, Florentijnen noch Denen”. Tekst zelf spreekt over Brugge als *eene de beste stede van coopmanscepen die sy in kerstinede* (ed Gessler I, 14). Tableau van werkgelegenheid in de stad: *** Ook aardig getuigenis van de in de praktijk grote aanwezigheid van vrouwen in de handel/economie: zie Murray 2005, 306ev zoals de *stove* van mooie Nathalie gelegen aan de muren van de minderbroeders, en zie ook Paviot 2002, 69ev die zijn beeld van nijver Brugge via LM schildert. Groetritueel vol standsbesef (p. 5) Praktische aanwending van waren: *talk voor kaarsen, varkenssmout voor soep, olie in lampen, was waarmee men de wastafeltjes vult waarop de kinderen schrijven. Beroepen ook met tegenslagen, verliezen, verkoop onder de tafel/toonbank en trucjes/sjoemelarijjes (Rheinfelder p. 183 en vooral 185 plus 186) en levendige frasen over weer en wind (ibid.) Stad baadt in een levendige gloed.

De tekst waar dit allemaal uit komt/hier geciteerd=Voor die cultuur van meertaligheid uniek vroeg getuigenis *Livre des Mestiers - Bouc vanden ambachten*. Brugge, c. 1370 en daarmee veruit het vroegste Wat en hoe/volkstalige/taalmethode, Hier spreekt men Frans en Nederlands/ vocabulair/ eerste converstaieboekje (m.n. in tweede deel) in de stijl van wat en hoe van heel Europa, alweer demonstratie van innovatief Brugge, alweer een uitvinding die wij aan veertiende-eeuws Brugge danken. *** evt ill, hs. ligt toepasselijk genoeg in Parijs Opzet van de methode ***taalverwerving Frans, of volgorde Frans-Nederlands? Wat en hoe in Frans en Nederlands, Volgens vdHave tweezijdig/in twee richtingen bruikbaar, ter bevordering actieve tweetaligheid/Men leert geen taal via grammatica (ofschoon daarover voor Latijn kennis en theorie volop), en ook geen woordenboek, maar taal in de praktijk,

idioom per sfeer, bijvoorbeeld heel belangrijk het groeten in een vreemde taal, goed begin halve werk in relationeel verkeer. Schoolvoorbeeld (maar niet alleen op school) van de intense band tussen commercie en geletterdheid/taligheid/handel en je talen spreken¹: ***IB zie presentatie van tekstgedeelte bij vdHave 49-52, hiervan aardig maar niet te lang tableautje van maken als concreet voorbeeld/citaat/uitsnede uit tekst als geheel.

Zie onder, ook printje in stapel, na overleg met Frits over juist deze passage

¹ M. Spufford 1995.

Bij de ontmoeting:

Quant vous alés par les rues
et vous encontrés acunui,
cui vous connessiés
ou qui soit de vo connessanche,
soyés isniaus et apparelliés
de luy premiers saluer.
S'il est homs de valuer,
si ostés vo capron,
et pour dames et damoiselles;
et s'il ostent le leur,
si le remetés de vostre main,
et en tele maniere
le poés vous saluer:
"Sire, Dieux vous gard."
C'est le plus brief
que on puet saluer
les gens en saluant
que on respond:
"Sire, boin jour vous doinst Dieus"

En bij het afscheid:

"A Dieu vous command,
car je preng congiet a vous."
On doit dont respondre:
"Nostre Sire vous conduise.
A Dieu soyés commandés.
Nostre Sire soit warde de vous.
Dieux vous ait en sa garde.
A Dieu voisiés vous.
Salués moi la dame,
ou la damoiselle
de vostre maison
ou de vostre hostel."

Als ghi gaet achter straten
ende ghi ghemoet yemene,
dien ghi kennet
of die sij van uwer kennessen.
Weest snel ende ghereet
hem eerst te groetene.
Es hi man van weerdicheden,
zo doet of uwen caproen,
ende omme vrouwen ende joncfrouwen;
ende doen si of den haren,
so doetene weder op met uwer hant,
ende in deser manieren
moegh dine groeten:
"Heere, God beware u."
Het es t'cortste
dat men mach groeten
ende men heeft in usagen
dat men andword:
"Heere, goeden dach gheve u God."

"Te Gode bevelic u,
want ic neme orlof an u."
Men es dan sculdich te andwordene:
"Onse Heere moet u dan gheleeden.
Gode moeti sijn bevolen.
Onse Heere moete sijn uwe hoede.
God moet u hebben in sijn hoede.
Te Gode moet ghi gaen.
Groet mi de vrouwe
of de joncvrouwe
van uwen huus
of van uwer herberghen."

Conversatieboekje: geen abstracta, maar zeer huiselijk gehouden, taal op straat, elementair vocabulair en idioom, woorden en uitdrukkingen voor huis en haard, voor hoe men 's ochtends toilet maakt (als het haar maar goed zit, lijkt voornaamste zorg te zijn) en voor het lichaamsdelen, boodschappen doen, dieren (veel vissen in waterrijk Brugge zoals *** *vetvissen, meerswine, kabeljauw, schelvis, rivisch, pladijs, wijting, spiering, makreel, harder, brasem, elft, sets, haring, bot, steur, oesters, mosselen, kokkels* plus vier manieren om haring te bereiden *harinc versch ende but* / Frans: *herenc fres et flets; harinc vivelo* / Frans: *herenc vivelai; cake harinc* / Frans: *herenc cake; harinc droghe* / Frans: *herenc sor*), levensmiddelen, stoffen en laken, en van daaruit naar andere koopwaar zoals olie, metaal en sieraden. Dan naar de ambten des werelds: paus, keizer en lagere aristocratie en dan de landen van Europa.

Dan volgt het tweede deel, parade der ambachten/beroepen, met bijbehorende rekwisieten en terminologie, meer dan honderd in getal, kleine blokjes tekst alfabetisch geordend op voornaam van de dragers, en aldus van Adam de paardeknecht tot Zacharias de kleermaker. **NB Frits!** Niet kleermaker, maar maaier, zie citaat: *Zacharias, de mayere, es mi sculdich te mayene mine meersch, omme te hebbene hoy* Begrip van beroep ruimgenomen, inclusief bedelaar en mankpoot, typen uit het stadse leven: *schele **, *ziekelyke ** en ** met haar/zijn platte neus*. Types: *Columbe de manke, Clare de blende, Feliscie de scurvede... die platte neus heb ik (nog) niet gevonden* Verteller/schrijver/schoolmeester wordt er naar eigen zeggen moede van: *** *Ic ben al moede te noemene sovele namen ende sovele ambachten, so dat ic's mi wille rusten*, en dan afsluiten met God en heilige zaken, eerst conceptueel en dogmatisch/begrippen aangevlogen maar dan al snel naar de pragmatische uitwerking/religiositeit (niets over de mis of over sacramenten of zondagheiliging) meer profaan, weer alle remmen los als bij de pelgrimstochten komt, eindeloze opsomming van bestemmingen.

Aangeboden via Korte zinnnetjes, paar handige rijtjes, makkelijk te memoriseren, staccato. Maar ook variatie, in de vormen, soms concretiserende details die niet alleen taalvermogen dienen maar de levendigheid als doel hebben (voorbeelden Rheinfelder 1937, 183), en ook dialogogjes ter afwisseling: bekende type tussen schoolmester en leerling (*hier een meisje?!) maar ook uit het leven gegrepen

gesprekjes tussen stalknecht en zijn heer, tussen twee vrienden die elkaar op straat ontmoeten en een stukje samen op lopen, tussen bazin en dienstmeisje die erop wordt uitgestuurd om vlees en gevogelte te kopen (en daarbij ook uitgebreid krijgt opgesomd wat ze allemaal *niet* moet inslaan, evengoed nuttig voor vocabulair) en ook “Heer, U heeft zo’n zwakke maag, U kunt beter geen vlees eten van paarden, stieren [...] leeuwen of luipaarden”. En een gesprek tussen verkoper en klant in een stoffenwinkel, inclusief afdingen/marchanderen over de prijs. Ook humor: Rheinfelder 1937, 185, zoals over de ridder die met van mij geleende spullen/attributen wapenrusting en paard naar toernooi is getrokken, “ik hoop dat ik nu ook de prijs win”. Woordspel zoals: “In de stad Brugge zijn vele bruggen”, uiteraard puntiger in het Vlaams dan in het Frans. Wars van eenvormigheid, liever veelkleurigheid, en zijn leerboek ook een leesboek. Ook hier weer iemand die met variatie van vormen en inhouden werkt, geen droge schoolmeester maar levendige diversiteit, die zelfs een taalles tot een evenementje/pleziertje weet te maken/spekken met [van hieruit stap naar Praet?]

[P.M. Dit misschien niet per se nodig hier te vermelden, zeker niet als las wordt van veelvormigheid en varaitie naar Jan Praet.] Geen wonder dat opzet en stijl school zouden maken. Oorspronkelijk gemaakt omstreeks 1370 voor Vlaamse kooplieden-in-de-dop (en zeker niet alleen kinderen, ook voor volwassenonderwijs, getuige alleen al de hapklare dialogjes met dienstpersoneel), weldra in Keulen naar het Nederduits bewerkt en als concept/vorm verder dankbaar verspreid geraakt, tot naar Engeland (via de beroemde drukker William Caxton, die het vak in Brugge leerde) en Italië toe.² Vgl. Van der Have in Wereldvkennis, m.n. 48ev, inzoomend op het enige echte domein in dezen: het taalonderwijs op de stads- i.c. voorbereidende handelsschool, met Livre des mestiers als schat (48ev). VdHave ziet deze tekst als exponent van het nieuwe schooltype, de Franse school, geboren uit particulier initiatief (niet vanuit de stad, die verkleefd bleef aan het kerkelijk ingerichte onderwijs), een particuliere HBS dus die niet langer Latijn centraal stelde maar de taal voor handel en wereld, plus lekker veel rekenen en Italiaans boekhouden.

[P.M. Dit dus misschien aan begin, concrete beelden uit het stadse leven, en dan: wat voor tekst reikt ons dit aan?] spiegel van het Brugse leven in de kleinere details: heel passend bij bedrijvig Brugge en de mengelmoes van talen op straat: BruggeEU 232ev. Tekst zelf spreekt van *la boine ville de Bruges, une des meilleurs*

² Rheinfelder 1937, vdHave 52.

*villes marchandes qui soit en chresteinte** (ed Gessler I, 14). Tableau van werkgelegenheid in de stad: *** [bedoel je hier een rijtje ambachten? Ketelmaker, wever, volder, timmerman, visverkoper, schrijver, teugelmaker, leerbewerker, kamster, molenaar, bakker, vleeshouwer, librarius, spinster, mandenmaker, hoedenmaker, handschoenenmaker, brouwer](#) Ook aardig getuigenis van de in de praktijk grote aanwezigheid van vrouwen in de handel/economie: zie Murray 2005, 306ev, en zie ook Paviot 2002, 69ev die zijn beeld van nijver Brugge via LM schildert. Strohm 1985, 90ev over muziek in *Livre des mestiers*. Smeyers ea. 1993, 81.

Groetritueel vol standsbesef (p. 5) Praktische aanwending van waren: *talk voor kaarsen, varkenssmout voor soep, olie in lampen, was waarmee men de wastafeltjes vult waarop de kinderen schrijven. Beroepen ook met tegenslagen, verliezen, verkoop onder de tafel/toonbank en trucjes/sjoemelarijtjes (Rheinfelder p. 183 en vooral 185 plus 186) en levendige frasen over weer en wind (ibid.) Stad baadt in een levendige gloed.